

לעילוי נשמת

מרת אלישבע ע"ה בת יבלחט"א יעקב אליהו ושרה הורביץ

הבחור שמואל אלעזר ז"ל בן יבלחט"א נתן ואביבה הורביץ

מדיני התנאים

א. תנאי על מה שכתוב בתורה, [כגון לקדש אשה על מנת שלא להתחייב לה שאר כסות ועונה].

לדעת רבי מאיר – התנאי בטל כאילו לא היה כלל, והמעשה קיים אף על פי שלא התקיים התנאי, [ואם כן, האשה מקודשת, ויש לה שאר כסות ועונה].

ולדעת רבי יהודה – בדבר שבממון התנאי קיים, ובשאר דברים התנאי בטל, [ואם כן האשה מקודשת, וחייב בעונתה, אבל פטור ממזונותיה וכסותה].

ב. תנאי קודם למעשה.

לדעת רבי מאיר – אין התנאי קיים אלא כשמקדימים אותו למעשה, [כגון אם יהיה כך וכך, יתקיים המעשה], אבל אם מקדימים את המעשה לתנאי, [כגון יתקיים המעשה אם יהיה כך וכך], התנאי בטל כאילו לא היה כלל, והמעשה קיים אף על פי שלא התקיים התנאי.

ולדעת חכמים – במסכת גיטין פירש רש"י שחכמים מודים לדין הזה, אולם כאן בסוגיה משמע, שהם חולקים על הדין הזה.

ג. תנאי שאי אפשר לקיימו.

לדעת חכמים – התנאי קיים, וכל זמן שלא יתקיים התנאי [על ידי נס], אין המעשה קיים.

ולדעת רבי יהודה בן תימא [שהלכה כמותו] – התנאי בטל כאילו לא היה כלל, והמעשה קיים אף על פי שלא התקיים התנאי, כי מאחר שאי אפשר לקיים את התנאי, לא נאמר כדי שיקיימוהו, אלא לצער את המקבל, שיחשוב שהוא מעוכב בתנאי שלא יוכל לקיים.

שומר המתחייב לשלם פחות מדין תורה

כל השומרים יכולים לקבל דבר לשמור, על מנת שלא להתחייב לשלם כפי הדין המבואר בתורה. כגון שומר חנם על מנת להיפטר משבועה אם נאנס, ושומר שכר להיפטר גם מלשלם אם נגנב או אבד, ושואל להיפטר מלשלם אף אם נאנס.

לפי התירוץ הראשון – הדין הזה הוא כדעת רבי יהודה, כי בדבר שבממון אדם מתנה על הכתוב בתורה. אבל רבי מאיר אומר, שאין אדם מתנה על מה שכתוב בתורה, ואם כן המקבל לשמור דבר, אינו יכול לפטור עצמו נגד הכתוב בתורה.

ולפי התירוץ השני – גם רבי מאיר מודה לדין הזה, כי אין כאן תנאי על מה שכתוב בתורה, אלא שהמקבל לשמור חנם על מנת שלא ישלם כדין שומר חנם, הרי הוא כאומר שאינו שומר חנם כלל, ומי שאינו שומר חנם אינו חייב לשלם כשומר חנם, [וכן לעניין שאר השומרים], ואין זה דומה למקדש אשה על מנת שאין לה שאר כסות ועונה, כי כשמקדש אשה כוונתו שתהיה אשתו, ואין אישות בלא שאר כסות ועונה.

שומר המתחייב לשלם יותר מדין תורה

שומר שכר יכול לקבל דבר לשמור, על מנת שיתחייב לשלם כשואל, כלומר יותר ממה שמחייבת אותו התורה. ולדין זה הכל מודים, כי אין זה נחשב למתנה על הכתוב בתורה.

לדעת שמואל – שומר שכר אינו חייב לשלם יותר ממה שחייבה אותו התורה, אלא אם כן נעשה קניין על כך, שבאותו קניין שעבד את עצמו להתחייב יותר ממה שחייבה אותו תורה, אבל אם לא נעשה על כך קניין אינו חייב לשלם אלא כדין התורה.

ולדעת רבי יוחנן – אף בלא קניין חל חיובו, משום שיש לו הנאה בכך שמתחייב לשלם כשואל, כי על ידי זה הכל סבורים שהבעלים השאיל לו את הדבר, ומחשיבים אותו לאדם נאמן, שראוי להשאיל לו, ותחת ההנאה הזו הוא משעבד את עצמו, להתחייב לשלם יותר ממה שחייבה אותו תורה.

סליק פרק השוכר את הפועלים

פרק שמיני השואל

הזמין עצמו למלאכה הרי

הוא כמי שהתחיל במלאכה

מי שנשכר למלאכה אצל חברו, או שקיבל עליו לעשות מלאכה לחבירו חנם, משעה שהולך לעשות את המלאכה, או מזמין עצמו לעשותה, נחשב כעושה מלאכה לחבירו, אף על פי שבפועל עדיין לא התחיל במלאכה עצמה, [אלא אם כן פירש שלא יחשב כעושה לו מלאכה משעה זו].

ונפקא מהדין הזה, לעניין פטור שואל [ושאר שומרים] בבעלים, [שיתבאר בעזה"י בהמשך]. שאין הפטור הזה אלא אם היו הבעלים עושים מלאכה לשואל בשעה שהחלה השמירה, [כלומר בשעה שמשך את הדבר ששאל]. ולכן אם בשעת תחילת השמירה כבר הזמינו עצמם לעשות את המלאכה, אף על פי שבפועל לא התחילו במלאכה עצמה אלא אחר תחילת השמירה, השואל פטור באונסים [וגנבה ואבדה], כדין שואל שהיו הבעלים עושים לו מלאכה ממש, בשעת תחילת שמירתו.

שאלה בבעלים

השואל פטור מלשלם נזקים שבאו על ידי אונס [או גנבה ואבדה ופשיעה], **אם בשעת תחילת השאלה** [כשמשך אותה לזכות בה בשאלה], **היו הבעלים עושים לו מלאכה. בין אם התחילו לעשות לו את המלאכה קודם לכן, ובין אם התחילו לעשות לו מלאכה בשעת השאלה ממש**, [כגון שהזמינו עצמם לעשות לו מלאכה, ואמרו לו, שלא יחשבו כעושים לו מלאכה מיד, אלא משעה שימשוך את הדבר ששואל מהם, או כגון שהיה הדבר בחצירו, שאז אינו צריך למשוך אותו כדי לזכות בו בשאלה, ואמרו לו בעליו, שבדיוק באותה שעה שמזמינים עצמם לעשות לו מלאכה, יהיה הדבר שאול לו].

אבל אם בשעה ששאל את הדבר, לא עשו לו הבעלים מלאכה, חייב לשלם את הנזקים הבאים לשאלה, אפילו אם עשו לו מלאכה אחר שעת משיכת השאלה עד שעת האונס.

דיני השומרים

א. שומר חנם. אם בא נזק באונס [=שבורה שבויה ומתה], או גנבה, או אבדה, נשבע שכך ארע, [שלא פשע ושאינה ברשותו], **ופטור מלשלם.** ואם בא נזק בפשיעה, **חייב לשלם.**

ב. שומר שכר. אם בא נזק באונס [=שבורה שבויה ומתה], נשבע שכך ארע, [שלא פשע ושאינה ברשותו], **ופטור מלשלם.** ואם בא נזק בפשיעה, או שבא על ידי גנבה, או אבדה, **חייב לשלם.**

ג. שואל. אם בא נזק בפשיעה, או שבא על ידי גנבה, או אבדה, או אונס [=שבורה שבויה ומתה], **חייב לשלם.** אבל אם בא הנזק מחמת המלאכה שעשה בשאלה, פטור מלשלם, כי יש לו רשות לעשות בו מלאכה, ולשם כך שאלו, [כמו שמבואר בדף צ"ו, שאומר לו השואל למשאל, לא להעמידה בכילה שאלתיה, אלא לעשות בה מלאכתה].

ד. שוכר. לדעת רבי מאיר, דינו כשומר חנם, [ורבה בר אבובא אמר כשומר שכר]. ולדעת רבי יהודה, דינו כשומר שכר, [ורבה בר אבובא אמר כשומר חנם].

וכל חיובי השומרים הם, כשבשעת קבלת השמירה, לא עשו להם הבעלים מלאכה, אבל אם בשעת קבלת השמירה, עשו להם הבעלים מלאכה, השומרים פטורים מכל החיובים. [חוץ מפשיעה לדעת רב אחא].

מחמת מלאכה	פשיעה	גנבה ואבדה	אונס	
	חייב	פטור	פטור	שומר חנם
	חייב	חייב	פטור	שומר שכר
פטור	חייב	חייב	חייב	שואל

מקורות דיני השומרים שלוש פרשיות נאמרו בעניין השומרים (שמות כ"ב וי-י"ד):

פרשה ראשונה, "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור כו", ובה מבואר, **שהשומר חייב**

בפשיעה, אבל פטור בגנבה.

פרשה שניה, "כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה וכל בהמה לשמור כו", ובה לא פירש דין פשיעה, אבל **חייב בה על הגנבה**, ולא **פטור** בה אלא **מאונס**.

והנה, אף על פי שלא נתפרש בתורה, איזו מהפרשיות הללו מדברת בשומר חנם, ואיזו מדברת בשומר שכר, **מסתבר שהראשונה מדברת בשומר חנם, והשניה בשומר שכר**, כי על השומר חנם יש להקל יותר מהשומר שכר, והפרשה הראשונה מקילה יותר מהשניה.

ואף על פי שיש בראשונה חומר שאין בשניה, והוא שאם שיקר השומר, ואמר שנגנב ממנו, ונשבע על כך לשקר, ונמצא בידו, משלם כפל, מה שאין כן בפרשה שניה, שאם השומר אומר שנגנב ממנו, משלם קרן בלבד. אין זה נחשב חומר, כי המשלם קרן על שנגנב ממנו בלא יכולת להיפטר, חמור מהמשלם כפל רק אחר שישבע לשקר, ואם לא ישבע לשקר לא ישלם כלל.

פרשה שלישית, "**וכי ישאל**", ובה לא פירש דין פשיעה וגנבה, אבל **חייב בה אפילו נזק הבא באונס** [=שבורה ומתה], וכשחייב, לא חייב אלא כשלא היו בעלים עושים לשואל מלאכה, **אבל אם היו הבעלים עושים לו מלאכה בשעת תחילת השאלה**, השואל **פטור** מלשלם את מה שחייבה אותו הפרשה [=נזק הבא באונס]. **ובפרשה זו מפורש שמדברת בשואל**.

ומעתה דיני שומר חנם מפורשים בפרשה הראשונה. [א] **בפשיעה חייב**, שנאמר, "**על כל דבר פשע** ... אשר ירשיען אקים ישלם". **בגנבה** נשבע **ופטור** מלשלם, שנאמר "**וגנב מבית האיש** ... ונקרב בעל הבית אל האקים" ללמד שנשבע בבי"ד **ופטור** מלשלם. [ב] **באונס** נשבע **ופטור** מלשלם, ויתכן שהדבר למד בקל וחומר, אם בגנבה החמורה פטור, כל שכן שפטור באונס הקל.

ודיני שומר שכר נלמדים כך. [א] **בפשיעה חייב**, בקל וחומר **משומר חנם**, אם שומר חנם הקל חייב בפשיעה, כל שכן ששומר שכר החמור חייב בה. [ב] **בגנבה חייב**, שנאמר, "**ואם גנב יגנב מעמו ישלם לבעליו**". [ג] **באבדה חייב**, י"א שהדבר נדרש מהכפילות "**גנב יגנב**". וי"א שהדבר למד בקל וחומר **מגניבה**, אם בגניבה הקלה שקרובה לאונס חייב, כל שכן שחייב באבדה החמורה שקרובה לפשיעה. [ד] **באונס** נשבע **ופטור** מלשלם, שנאמר "**ומת או נשבר או נשבה** אין רואה שבועת ה' תהיה ... ולא ישלם".

ודיני שואל. [א] **בפשיעה חייב**, בקל וחומר **משומר חנם**, אם שומר חנם הקל חייב בפשיעה, כל שכן ששואל החמור ממנו חייב בה. [ב] **בגנבה ואבדה חייב**, מתחלה אמרו שהדבר נלמד בקל וחומר **משומר שכר**, אם שומר שכר הקל חייב בגנבה ואבדה, כל שכן ששואל החמור ממנו חייב בה, [ואין לומר ששומר שכר חמור משואל, שהרי אם טוען טענת לסטים מזויין ונשבע ונמצא בידו, משלם כפל, כי קרן בלא שבועה חמור. א"נ אף באופן הזה שומר שכר אינו משלם כפל]. **ולפי מה שדרשו מהכתוב "וכי ישאל"**, שיש ללמוד את דיני פרשת שומר שכר ושואל זה מזה, אם כן גם לעניין חיוב גנבה ואבדה, יש ללמוד מהכתוב הזה שדיניהם שווים. [ג] **באונס חייב**, שנאמר, "**ונשבר או מת** ... שלם ישלם", ולא רק אונסים שכיחים כשבורה ומתה, שיש לו להעלות על דעתו שיכולים לבוא, אלא אף אונסים שאינם שכיחים כשבויה, שנאמר "או" **לרבות את השבויה**.

ניתן לקרוא את האותיות המודגשות בלבד

כסיכום קצר של הדף

[לרכישת ספרי בקיצור באתר אמזון](#)

להצטרף לקבוצת וואצאפ לקבלת הקבצים

מידי יום לחצו על [הקישור הבא](#)

להצטרף לקבוצת טלגרם לקבלת הקבצים

מידי יום לחצו על [הקישור הבא](#)